

הרשות יר"ה, וחעודתם רק להורות דיני אסור והיתר, טרפה וכשר, פסול, אסור ומותר, להגדיל תורה ולהאדירה, להורות לעם רגשי מוסר, צדק ויושר, עפ"י התורה הקדושה הדורשת שלום המלכות והמדינה, ואהבת הבריות הנבראים בצלם וכדומה, ולהנהיג הנהגת הקהלות במצבם המוסרי, אשר כל אלה שייכים רק להרב התורני, וע"כ מה אנחנו מבקשים עתה? רק שישתדלו גדולי עמנו על הדבר שהסכימו בעצמם באספתנו וראו זאת לצורך תקון הכרחי לטובת האומה. לכל אלה הננו נושאים את נפשנו שישתדלו לקיימה עתה בעת אשר דגיעה השאלה הזאת על הפרק אצל הרשות יר"ה.

הנה ידענו ע"פ סדר הטבע כי אחד מהדברים הקשים על האדם, הוא לשמוע לקול מוסר של זולתו, כי באופן הזה הנהו מבטל עצמותו ונותן היתרון לזולתו, אשר זה לא יאבה גם הפחות שבפחותים. לא כן הוא ביחס הרבנות התורנית בישראל מימות עולם, הרב המחזה דעתו איננו מחזה דעתו הפרטית, האנושית, כ"א רק דעת התורה הקדושה, ורוח קדושת דיני התורה מדברת שופטת ומחלטת ממנו, ומאלה בוש לא יבוש גם הגדול שבגדולים לבטל דעתו ולעבור על רצונו רצון האלקי הדובר מקדושת דיני ומצות התורה, הסגורה בפי הרב הידוע לו, כי יראתו קודמת לחכמתו, ולא יעות דעת תורה בשביל שיקול דעתו העצמית והפרטית. אבל איש מלומד, יהיה גם חכם כהימן ורדע, לא יעבור שום איש על רצונו מפני הכרעת דעתו, וע"כ אין בכח המלומדים למשוך אליהם את דעת הקהל והדברים עתיקים וכו'.

הודעתי לרומע"ל הגיוני רוחי, שהמה הגיוני כלל אומתנו הנושאים נפשם עתה אל ראשי עמנו להשתדל בזה, ומדעתי את רוב טרדת י"ג גדולי אצילי עמנו יחי' קשה עלי להלאותו בקריאת מכתב ארוך כזה, וע"כ אבטח כי כבוד מעלתו יעשה גם טובה כפולה, כי יקח דברי לעינים לו בפעולתו וכן יכוון השעה המוכשרת להראות את המכתב הנמרץ הזה לאצילינו יחי' ויתן ה' ויהיו אמרי והגיון לבי לרצון, באמת ובתמים על לבבות ישרי לב יקירי רוח, והיתה זאת להם לזכות הרבים נצח.

וזכות תורה"ק תעמוד להם לדור דורים לתת להם אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד כעתירת ידידו ומכבדו דוש"ט וכו'.

יצחק אלחנן החופ"ק.

ל'.

ישיבת וואלאזין.

בשנת תרל"ט כשנתמנה השר „מאקאו" למיניסטר הפנים, קבל המיניסטר הזה כתב מלשינות בדבר ישיבת וואלאזין. בימים ההם בהודע הממשלה מאיזו בתי ספר בלתי מאושרים, הביטה עליהם בעיני חשד שהנם כמו נסתרים ונעלמים שאין עין הרשות צופיה עליהם כלל, ושיש לחשוש שיש שמה קן של חרשי משחיתים... במלשינות גאמר שהישיבה הנעלמה הזאת מתקיימת זה יותר משמונים שנה והיא נעלמה מעיני הממשלה כל עיקר, ואין הרשות יודעת כלום במה עוסקים שמה (ובאמת הלא ה' גלוי וידוע שהתקימה בתור בית מדרש גבוה לתלמידי חכמים), וע"כ יש מקום לחשוד שנעשים שמה מעשים תעתועים נגד הממשלה, וראוי ע"כ

הדבר לתשומת לב, ולסגור את הישיבה הנסתרה הזאת ולענוש את מנהליה. השר מאקאוו ו התיחס באופן אחר לגמרי ל י ש י ב ת ו ו א ד א - ז י ק, ומתוך המלשינות עצמה דן המיניסטר שאחרי שישבת וואלאזין מתקיימת זה כשמונים שנה בתור בית מדרש גבוה, ונתיסד על ידי גאון וצדיק אחד בידאי אין לחשדו כלל בכונת מרד נגד הממשלה, ואם במשך כל העת לא נמצא שום עול בישיבה ולא נשמע שיש שמה איזה שמץ של מרד, א"כ להיפוך, בית מדרש כזה יהי' כתרס נגד המורדים, ועל הממשלה לאשרה אחרי חקירה ודרישה נתאשרה הישיבה ועמדה תחת השגחת הכללית של השכלת העם, גליץ (אקרוג) ווילנה, והקוראטור לא דרש שום פרוגרמה מהישיבה. ובכן מן המלשינות שכונתה היתה להרס הישיבה ולהחריבה באה תועלת שנתאשרה.

אולם מכיון שנכנסה תחת רשותה של הממשלה, החלו איזה מורים עברים מהמשכילים החדשים לתקוע צפרניהם „בישיבה הק'“, בידעם שמעכשיו עין הרשות צופיה על הליכותיה. והנה פתאום, ופקודה יצאה שבישיבה תהי' תכנית של למודי חול, והלמודים יתלמדו ע"י מורים בעלי „צענוז“ כחוק... וזה הי' אז הצעד הראשון להריסת ישיבת וואלאזין ע"י מטיבינו החדשים...

בחומת וואלאזין נראו בקיעים, ומלבד הפרוגרמה של למודי חול, שעתידה היתה אז לשנות את צורת הישיבה שהיתה כולה קדש, התגנב אל הישיבה רעיון של „חבת ציון“ משנת תרמ"ב. בשנת תר"ן חדר רעיון החברה הזאת גם בלבות איזה מתלמידי הישיבה, ומובן שהמשגיחים והמנהלים לא ידעו מאומה מזה. תלמידים אחדים השביעו איש את רעהו לעבוד לטובת רעיון של חבת הארץ, ביחוד לעשות תעמולה שהרעיון יחדור לתוך שדרות העם ולישיבה כדי לנטוע בלב התלמידים חבה לארץ. משערים שהאיניציאטורים הי' מחברת „בני משה“ של א ח ד - ה ע כ... התלמידים המושבעים עמדו בחלוף מכתבים עם תלמיד אחד מהאוניברסיטה מ„יוריעוו“, ובמקרה נחשד התלמיד הזה במרד, ועשו אצלו חפוש וימצאו מכתבים מתלמידי הישיבה, וכן נתגלה הדבר ועשו הפאליציי חפוש גם אצל התלמידים שעמדו בחלוף מכתבים עם הסטודנט הזה, וימצא אצלם מכתבי הסטודנט וגם העתקות ע"י „העקטאגראף“, שאסורים הי' אז להדפיס בלי רשיון הממשלה.

שר הגליל לבתי ספר (הפאפעציטל) „סערגייעווסקי“ מגליץ ווילנה נתמלא רוגז וקצף, ובחמת רוחו אמר: הלא בששה פלכים אשר בגליל שלי יש לי הרבה בתי גמנסיות — גדולים ובינוניים, והרבה בתי ספר נמוכים בכמה וכמה מאות, ולפרקים מוכרח אני לראות, לדאבוני, איזה תלמידים המקדיחים תבשילם השואפים להפוך הקערה על פיה, אולם היתכן לפני שאשא ואסבול גם עקיצת זבוב לרגל איזה ישיבה יהודית מעיר מצער וואלאזין?... את זאת לא אוכל נשואו!*

* השתדלות רבנו מרן ר"א לטובת הישיבה הק' ע"י אחד מטובי נכבדי פטרבורג.

בעז"ה יום ה' ט' שבט תר"ן קאוונא.

1234567

כבוד מכובדי יקירי ה"ה החכם הגדול הנודע לשם ולתהלה כו' כו'... שיחיה

בטוב ובנעימים סלה.

אחדשה"ט, נשען על ידיעתי הנאמנה אהבתו העזה לגזע מחצבתי ורחשי הכבוד והאהבה המלאים בלבבו הטוב והישר לתורתנו ולהיהדות, הנני בא אל כבוד הדרתו במכתבי זה. מי ככבודו יודע, כי נשמת ישראל היא תורתו, ולא אחת נוכחנו לדעת ולשמיע חות דעתו ומשפטו על ישראל ותורתו מתוך ידיעתו וזכרתו הפנימית, כי רק מאת הישיבות הגדולות שהיו בעמנו מעולם, יצאה תורה לישראל שהיא הרוח החיה

מאז והלאה היחס של שר הגליץ לבתי הספר נשתנה לישיבה. ואמנם התלמידים משיבת וואלאזין שנתפסו נשתחררו, כי בימים ההם לא היתה עדין הקפדה רבה על ה"חובבי ציון" מאת הממשלה, ורק מני אז שמרה הממשלה צעדי הישיבה שמירה מעולה. לכן כתב שר הגליץ הנ"ל על הישיבה מרורות לפטרבורג, שחובה לשים עליה פקחת עין חודרת ולהטיל חובה עליה שתשמור כד הסדרים עם פרוגרמה של בתי ספר המאשרים מהממשלה, שיהי' ראש הישיבה מלומד עם "צענו", ולקבוע איזה שעות ביום שילמדו כ ל התלמידים שפת רוסיא ע"י מורים מלומדים שיש להם זכות הממשלה להיות מורים. אחרי שהמיניסטר מאקאוו כבר עזב משמרתו, ולא נמצא חוק ממנו שהתלמידים מהישיבה פטורים מללמוד למודי חול, לכן נתאשרה הצעתם מאת שר ההשכלה.

והנה על עצם למוד שפת רוסיא לא מחו מנהלי הישיבה כלל, מפני שכבר הכירו נחיצת ידיעת שפת המדינה, אך קשה ה' למלאות את החק ולקבל מורים מאושרים עם "צענו", שכידוע רובם מהם, מלבד שהי' בעצמם חפשים בדעות, דרכם

בעמנו, וכן ידוע לכבוד הדרתו מעלת הישיבה המפארה והקדושה ד"ר וואלאזין המתנוססת בהדרת כבודה זה כשמונים שנה, ותהי למקור נאמן להפיץ תורה, מדות ומוסר בטרתן לישראל, עד היום הזה, והנה זה שנים מספר אשר הישיבה הק' הזאת נתאשרה מטעם הממשלה יר"ה, ולרגל הדבר הזה עלתה הישיבה במעלה כי הכירה גם הממשלה יר"ה אותה לטוב, אבל אין אור בלי צללים, כי גם במעלה הנכבדה הזאת נמצאו צללים אשר אם לא נגיה אור עליהם ע"י גדולי אנשי הרוח, בכחם להחשיך אור השמש, בצהריים, ואלה הם: א) חסרון הכרה של שרי הממשלה יר"ה ברוח היהדות הפנימית, דרכי התורה ואופני צמיחתה והתפתחותה בקרב בני עמנו שיהיו יראי א"ק ומלך, ועם כל ישרת לבבות שרי הממשלה אין באפשרותם להבין כל אלה כמונו, וע"כ הם עמלים להנהיג את למודי התורה ודרכי נטיעותיה בלבב התלמידים בישיבה, כפי דרכי החנוך של הלומדים הכוללים. נוסף על זה, הנה גם משפטיהם הקדומים שנשרשו בלבבם מאת בוזי התורה ורודפי היהדות מבית ומחוץ תורישו בלבבם משפט מעוקל על דבר הישיבות, כי משחתם בם.

ב) כבודו ידוע כי באו עלינו השקפות קדמוניות על הדור האחרון, "חוצפא יסגא". בעוה"ר הננו רואים נערים ילבינו פני זקנים ותעלולים ימשלו בנו, ורבו כיום צעירי הדור בתוכנו הקופצים בראש לחות דעה בכל ענין והם שולחים רסן לשוגם חפשי, ושולחים מגלות סתרים וכתבי פלסתר לעפר בעפר את הישיבה הק' וואלאזין ולבדות עליה שקרים ניראים לפני שרי הממשלה יר"ה וביחוד לפני השר הישר באדם הפאפ־ציטל מווילנא, וידענו כי מהסבות האלה עלו ובאו חרעומות רבות ותלונות מעציבות על הישיבה הק' ואחרי כי השר הפאפ־ציטל הישר באדם שיחיה הנהו כעת בפ"ב וימלך עלי לבי לפנות אל כבוד חכמתו הידוע ומכיר היטב נכון את היהדות לפי רוחה ומשאלותיה הפנימיות, והנהו מליץ יושר לתורה וליהדות כל ימיו, לכן הנני שופך את נפשי בשאלתי בעד התורה הק', אנא יצא נא לישע הישיבה הק' המיוסדה מאת רבן של ישראל רבנו חיים מוואלאזין וצ"ל אשר הקימה ארזי אל אדירי התורה, גדולי הוראה וגאניה וייטיב בטובו הגדול להתראות עם הפאפ־ציטל האדון יחיה ילהיצא את העקמומיות שבלבו הטוב אשר נקלטו בלבבו על ידי הכתבי פלסתר של רשעי עמנו על ישיבת וואלאזין ויבאר לפנינו מהית הישיבה הראשית ואיכותה לפי רוח היהדות ולפי מצבה, וביותר בהיותה מתפרנסת רק מהתמיכה המצומצמת מאת נדיבי עמנו, לכן מוכרחת היא ג"כ להתנהג ביותר לפי משאלות האומה, וכי אין להכביד עליה בקשת סדרים הקשים אשר ישנו פניה ממטבע שטבעו חכמי ישראל הקדמונים את הישיבות הקדושות לתורה ומוסר ומדות חכמים, ולהסות לבנו לטוב לבלי יחוש לדבת אלה העמלים להרוס ולתקן על מנת לקלקל ולעקור את העיקר מפני הטפל, וכן יגדל חסדו להתראות גם עם כבוד השר להשכלה יחיה ויתר השרים השייכים ללשכת ההשכלה ולבאר לפניהם כל זאת ביד חכמתו ואהבתו לישראל ולתורתו הטובה עליו, ויותר מאשר כתבתי כאן, ישכיל כבודו בחכמתו הרחבה והעמוקה והישרה ואין קץ לברכות המאליפות אשר תבאנה לראשו מאת הישרים בעמנו והם רוב מגין ובנין מישראל, וחסדו ואמתו לא ישכחו מקרב ולב אחבי עד עולמי עד. ובוזה אצא מאת כבודו ואמר שלום, יזכה יראה להיטיב עוד ימים רבים לישראל ולאדם רב, כפי אדיר חפצו הטוב המברכו מקרב ולב עמוק, ומחכת לתשובתו הרמתה.

יצחק אלחנן ספעקטר החופק"ק.

הי' להזיק גם לתלמידיהם, ולהשפיע עליהם רוח החופש וקלות ראש... לזאת בחרו
המנהלים שמוטב לקחת למורים ולמודי חול בישיבה דוקא מורים נוצרים,
שבטוחים הי' עפ"י הנסיון, שהם ימלאו רק חובת למודם, אבל לא ישפיעו על
התלמידים התמימים והישרים מרוחם, כמו המורים העברים החפשיים, שחפצו
לכוף דוקא את ההר כגיגית על התלמידים ולהרעילם בדעות חפשיות, כמו שנהגו
המורים מסוג זה אז, בבתי ספר לרבנים (ראה בחלק הראשון מספרי זה שבארתי
שמה בפרטיות איך שבית הספר לרבנים נעשה בשביל השפעת המורים החפשיים
פרוודור לאוניברסיטה) ולכן החליטה הנהלת הישיבה, שנוצרים ימלאו תפקיד מורים.
אבל החלטה זו עוררה חמת המורים העבריים, שהי' כמה מהם מלשינים, וחכו
לשעת הכושר לנקום נקמתם מהישיבה ומהנהלה...

שאלת מנהל מלומד, לישיבה היתה שאלה גדולה שעמדה אז על הפרק, אבל
ע"י השתדלות נתנה ארוכה לשנתים, וכינתים נשאו ונתנו עם הגאון ר'
אליעזר שמחה ראבינאוויץ הגאב"ד דסובאלק ז"ל, שגר אז בקאלוואריע וכה חלפו
שנתיים.

במשך הזמן ההוא קמה מבוכה בישיבה, כבוד הגאון הנצי"ב זצ"ל מפני
שהחל להרגיש חולשת זקנתו*, קשה הי' עליו לנהל את הנהגת הישיבה, לכן מסר
את משרת ההנהגה לכבוד בנו הגאון ר' חיים ברלין זצ"ל שהי' רב במוסקבה. וכיון
שכבר הי' מנהג בישיבה ששני הנהלה גרמה לסכסוכים בין התלמידים,
אלה הסכימו למנהל החדש ואלה התנגדו לו, ואמנם תמיד הכריעו בין הריב הזה
הרבנים גאוני הדור, שעלתה בידם תמיד לפשר בין הצדדים, אבל הפעם הזאת
רצו הידים ידי עשו' לפשר בין התלמידים, וזה גרם לחורבן הישיבה.

המורים העברים אשר עברתם היתה שמורה בלבבם, מצאו עכשיו שעה
רצויה למו, ועלתה בידם להשיג איזה תלמידים שובבים שפתו אותם לחתום על
"מלשינות המן", שהישיבה היא "קן" של שובבות, של פאנאטיזם מכוערה עם חפשיות
גמורה ביחד, ועוד מלשינות רשע על כבוד הגאון הנצי"ב ועל כבוד מרן הגר"ח
סאלאווייצקי זצ"ל. סוף הדבר הי' כי לדאבון לבב כל שלומי אמוני ישראל יצאה
בחורף תרנ"ב פקודה נמרצה לסגור את הישיבה הק' ולגרש את כל התלמידים משם
מהר, ועל כבוד רבותינו הנצי"ב והגר"ח באה פקודה שיעזבו את מחוז ווילנא,
ואסור להם לשבת במחוז ההוא במשך שלש שנים, והוכרחו לעזוב את וואלאזין
ולהתרחק גם מתחום פלך ווילנה.

לז.

תחית ישיבת וואלאזין אחרי סגירתה.

קדושת התורה וזכות רבותינו הגאונים הצדיקים והחסידים ומחזיקי הישיבה
עמדה לה, שההשגחה העליונה הקדימה הרפואה למכה, וזה הדבר: בראשית שנות

(*) ביום ה' כ"ח מנחם אב שנת תרנ"ג נסתלק הגאון הגדול הזה זצ"ל בווארשא, ובנו הגאון ר' חיים
זצ"ל ספר: "שאביו הגאון הי' בן לרב הצדיק ר' יעקב ברלין ממיר, שנפטר באה"ק. מגזע הגאון ר' אלחנן
ברלין שנקרא "ר' אלחנן בעל התוספות" והגאון בעל "פנים מאירות". הוא נולד ביום ער"ח כסלו תקע"ז
ויהי איפוא בן שבעים ושבע שנים בצאת נפשו הטהורה. ואם אמנם סוף אדם למות, אולם על אביו
הגאון פתח עליו בנו בהספד; לא אשגה אם אומר כי מאז נסגרה ישיבת וואלאזין אשר היתה חיי רוחו, נשבר
לבו, ותתעטף עליו נפשו עד כי נפל למשכבו, ויתענה תחת יד מחלתו אשר שמה קציר לחיור.

השמונים למספרם (אינני זוכר השנה בדיוק) השפיע כבוד הרב הגאון הגביר הח"כ ר' מאיר לעווין מקיוב על הגביר האדיר השוע ר' ישראל בראדסקי, זכרונם לברכה, שינדב לטובת החזקת התורה סכום של שטרות העולים לארבעים אלף רובל. השטרות נתיקרו אח"כ ועלו לששים אלף רובל, ומהכסף הזה נתיסד קרן קיים להחזקת הישיבה, ופירות הקרן הזה הוקדש להחזקת עשרה אברכים שילמדו בישיבה. האברכים האלו נבחרו מבעלי כשרונות מצוינים כדי שיתחנכו לגדולי ישראל. לכל אברך שזכה להתקבל – נתנה החזקה גמורה לחמש שנים כדי שיוכל להשתלם בידיעות התורה מבלי שיצטרך לדאוג לפרנסה, והתמיכה ההיא היתה נקראת „תמיכת בראדסקי” וכן נתפרסם המוסד הזה בשם „מוסד של אברכי בראדסקי” והשם „אברך-בראדסקי” העיד כבר על האברך הזה שהוא מצוין במעלות התורה וחונן בכשרונות נעלים, כי רק מצוינים כאלה נתקבלו שמה.

והנה במשך השנים שהישיבה היתה סגורה בעד תלמידים – נשארו שמה „אברכי בראדסקי” שלא זזו ממקומם והרשות לא הקפידה כלל עליהם, יען לא נחשבו המה לתלמידי הישיבה שמקבלים פרס, רק ללומדים שחיים על חשבון הגביר וגרים בוואלאזין כדי שיעלו במעלות התורה במסומ ששכן כבוד רבן של ישראל ומעוזו רבנו חיים מוואלאזין וצ"ל מיסד הישיבה שמה מכבר.

וכבוד הגאון מרן הצדיק מרן רפאל שפירא חתן הגאון הנצי"ב וצ"ל, שעוד באביב נעוריו הגיד שעורים נפלאים בישיבת וואלאזין על יד כבוד חותנו וצ"ל, התנדב גם הוא לעזוב את הרבנות שלו בעיר „באצרויסק”, ובחר לקבל את הרבנות הקטנה בכמות, וואלאזין, כדי שתבנה ותכונן מחדש „ישיבת וואלאזין”, והכניס מיד תחת כנפיו את „אברכי בראדסקי”, ויאציל מאור תורתו וצדקתו עליהם; ולשמועה טובה כזאת הנה גם הרבה אברכים נעלים בתורה הבלתי נזקקים לתמיכה, המתנדבים להשתלם במעלות התורה בחרו גם המה לקבוע מקום למודם בוואלאזין ולהסתופף תחת כנפי גאון ישראל. לאט לאט נהרו ג"כ ליוואץ-לאזין הרבה בחורי חמד הבלתי נזקקים לתמיכה שנפשם חשקה בתורה ולחסות תחת צל גאון אדיר כזה. לכן במשך זמן קצר באו לוואלאזין הרבה לומדי תורה גדולי ישראל, והישיבה נתקיימה באופן זה ולא משכה עליה תשומת לב הממשלה, כי התלמידים נקראו בשם אברכי בראדסקי.

לישיבת וואלאזין היתה בימי קיומה, יסודות של תמיכה קבועים גם בחורף וביותר באמריקה, לזאת כאשר נתרבה קיבוץ התלמידים בישיבה החל הגאון רבי רפאל עם עוזריו חומכי הישיבה, לחזק עמודי המוסדות הקבועים מקרוב ומרחוק בלי רעש ופרסום, וכן החלו להחזיק גם הרבה תלמידים על חשבון הישיבה כמלפנים, ולא נכנסה שוב תחת רשותה של הממשלה, ונתפטרה גם מהפראגראמס ומפתח המורים העבריים, וישיבת וואלאזין חזרה וניעורה והתיצבה על פסגת רום מעלתה כמקדם לגאון ולתפארת, ועליה נוכל להמליץ בצדק: „אם כל חי”! כלומר שכל הישיבות הק' אחרי הנן פרי תנובות ישיבת „וואלאזין”.

לח.

מוסר השכל.

נדבת הגביר בראדסקי היתה כטל של תחיה להחיות שוב הישיבה שנסגרה, והודות לקבוצ שיסד שוב, זרח שמש של תורה באהלי וואלאזין. מכל הונו הרב

של בראדסקי שחלק גדול מזה כבר הלך לטמיון, נשאר לו לשם ולתפארת לעולמי עד, הסך שבעים וחמש אלף רובל שנדב לטובת המוסד הזה.

כמה עשירות שנים ישבו עשרה אברכים על התורה ועל העבודה, ומהם כמה גדולי ישראל שהרביצו תורה ברבים, כמה מהם היו אדירי התורה והיראה שבהם ישראל יתפאר! אין לך פנה נדחת ששם בראדסקי לא נשמע, והכל בשביל מוסר זה ואילם המליונים שהניח לבניו אי המה, מי נהנה מהם? איפוא נשארו? יראו הגבירים שלנו יקחו מוסר וידעו את אשר לפניהם...

על המנוח הנדיב הזה נזכר לומר מליצת חז"ל (מדרש רות): „אמר ר' יצחק בר מריון בא הכתיב ללמדך שאם אדם עשה מצוה יעשנה בלבב שלם. שאילו הי' ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו (בראשית 12) וישמע ראובן ויצילהו מידם על כתפו הי' מוליכו אצל אביו. ואילו הי' יודע אהרון שהקב"ה מכתוב עליו (שמות 17) הנה הוא יוצא לקראתך, בתופים ובמחולות הי' יוצא לקראתו. ואילו הי' יודע בועז שהקב"ה מכתוב עליו ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותותר, עגלות מפוסטמות הי' מאכילה. כך אילו ידע המנוח המנדב ר' ישראל בראדסקי ז"ל הזכות הכביר שתזכה לו נדבתו, שעל ידה תתחדש ישיבת וואלאזין אחרי סגירתה, אילו ידע הכתר של תורה וכתר שם טוב שישאירו לו האברכים גדולי התורה הנתמכים על ידו להגדיל שמו בכל קצוי תבל, אז יותר ממחצית הונו הקדיש לחזוק התורה ולכל המפעלים הטובים בעמנו, להגדיל תורה ולהאדירה, ולהיות לברכה ולמופת בקרב בני עמנו לדור דורים. ואילו הכירו זאת כל עשירי עמנו אז, גם בגלותנו, הי' באפשרותם להמתיק לנו את החיים למלאות כל צרכי האומה ומחסוריה מבית ומכחוץ, להפריח כל מעשה הטוב בעמנו, וכמאמרם ז"ל: אין ישראל נגאלין אלא בזכות הצדקה.

אוצר החכמה

ומה נמלצה פירושי של הגאון מלבי"ם זצ"ל תהלים ק"פ, מ"ט: „קרבים בתימו לעולם ר"ל הבתים הרמים, שבונים, כאילו יעמדו לעולם, קראו בשמותם עלי אדמות, ר"ל, אותן הבתים עצמם קוראים בשמות עליהם, עד כמה נואל, אם אדם ביקר בל ילין, הלא נמשל כבהמות נדמו וגו', כי נפשו בחייו יברך ר"ל האיש שישיכיל בחייו לדאוג ולברך את נפשו בעוד נשמתו בקרב, עליו נזכר לאמר ויודוך כי תטיב לך."

ל"ט.

השקפה כדלית על ישיבת וואלאזין.

אחרי שהארכתי בדבר „ישיבת וואלאזין“, כדאי להעיר שבאמת הי' ראוי ונכון שיחבר ספר מיוחד מכל פרשת תולדות וגדולת הישיבה ה"ק הזאת מראשית הוסדה, פרשת גדולת מיסדיה ומנהיגיה המהוללים וכל תהלוכותיה הרוחניים והחמריים, והשפעתה הגדולה בכל סדרי ומניה ע"י אמנים מימחים בעלי נסיון ששמשו הרבה בישיבה ההיא. ספר כזה ודאי הי' מפיץ אור בהיר על סדר תולדותנו, אבל מסכת המועקות התכופות ר"ל נשקעו אוצרות הרבה כאלה בים הנשי, ולכן ארשום איזה שרטוטים מזכרונותי.

פרשת גדולת רבן של ישראל מרן הגר"ח זי"ע מיסד הישיבה ידוע זה יותר ממאה שנה. שמו, זכרוננו ומפעליו הכבירים והנשגבים עודם חיים אתנו כיום הזה. ספורי צדקותיו וחכמתו כחכם עדיף מנביא, נשואים על שפתי גדולי ישראל.

וכן פרשת גדולת בנו הגאון האדיר הצדיק החכם הכולל ר' איצעלע מחאלאזין זצ"ל מהולל ומפואר בפי כל חכמי ישראל מדור לדור. ואם אמנם בחלק הראשון מספרי זה ספרתי באיזה פרק, מרוממות ערך גאוני וצדיקי עולם המצוינים במצוינים הללו, בכ"ז אמצא לנכון להוסיף בזה עוד איזה סעיפים.

רבנו חיים זה, בילדותו שמש את רבנו הגאון בעל שאגת אריה, ואח"ז יצק מים על ידי אליהו רבנו הגר"א מוילנא זצ"ל. מפעלות רבנו חיים וגדולת תורתו, קדושתו, וחכמתו, נצבים חיים לעיני האומה, ורוחו עודנו מתהלך בתוכנו היום. אין בית המדרש בלא חדוש ממנו, אין רעיון קדוש שלא יזכר שמו עליו, אין הצעה ופעולה טובה בעמנו אשר לא נחרת טבעו וחותרו עליה. ספרו, נפש החיים נתקבל באומה כמו ספר מראשוני הראשונים, גם דברי חכמה ופתגמים עודם נשואים על שפתי כל נקיי הדעת כשיחת חולין של טהרת הקדש. גדולי דורו קראו עליו חכם עדיף מנביא. הוא הקדיש נפשו ומאדו כל ימיו רק בעד עמו ותורתו, יסד ישיבה קדושה ונשגבה בוואלאזין, אשר ירה אבן פנתה בחרומת כספו ונדבות איזה גבירים שעזרו על ידו, וזה יותר ממאה שנה שמהישיבה הזאת תצא תורת חיים למרחוק, כי הקימה תלמידים רבים ובהם גאונים גדולים אמתים חסידים ואנשי מעשה, כמו ר' יעקב מקארלין בעל משכנות יעקב, ר' יעקב מאיר יאָלאָווקער, ר' דוד סעבלי ממינסק בעל בית דוד, ר' יוסף מסלוצק, ר' זלמן מזאגער, ועוד ועוד רבנים גדולים, גאונים מצוינים, צדיקים כבירים שהקימו גם הם תלמידים רבים וגדולי עולם אשר מימיהם אנו שותים כיום הזה! וכגודל תורתו וקדושתו ה' חכם מדיני ומדברנא דאומתא בכל עסקי הכלל. הוא החזיק הקופה לצדקה בעד עניי אה"ק, הוא עמד בפרץ תמיד גם במצב עמנו החמרי, וכימי אלכסנדר הראשון נסע לפטרבורג בדבר צרכי עמנו בלויית הגאון האדיר הצדיק כו' ר' צבי הירש פרידלוקער זצ"ל, אחד מהאחים הצדיקים והחסידים: ר' ליב, ר' וואָלף ור' בער, אשר בהיותם ארבעה אלה, אנשים קדושים, נקראו בשמותם בפי בני דורם בתאר "ארבע חיות הקודש". על רבנו הגר"ח זצ"ל נוכל לומר באמת כי יצר פרק ותקופה חדשה בחיי האומה, בסגנון החדש על פי שיטת רבנו הגר"א מוילנא שהכניס בסדר הלימוד, באהבת התורה להגדילה ולהאדירה, ברגש האומה שהח' את העם, להכיר כל אחד חובתו בדאגת וטובת הכלל, ולדור דורים תהי' ישיבת וואלאזין, אם כל חיי!

אוצר החכמה

בדור השני אחר הגר"ח ה' המדברנא דאומתא, בנו הגאון הצדיק החכם הכולל ר' יצחק מחאלאזין, אשר ה' כעין דמות דיוקנא קטנה של אביו הגאון ר' חיים. גם הוא ה' נקרא בכל גליל ווילנא בשם סתמי, ה' ר' ב! כל מחשבותיו והגיוניו ה' תמיד רק לטובת הכלל. בשנת תר"ב נבחר לשבת בו עד ה' ר' ב' ב' ב' בפטרבורג. החזקתו את הישיבה הק' בוואלאזין. אשר עשה אזנים לתורה, חכמתו ונועם לקחו ותשובותיו הנפלאות למשכילי דורו, עודם מתהלכים בקרב האומה, ורוחו עוד מתהלך בתוכנו גם עתה!

המכתב, שהפיץ רבנו הגר"ח ע"ד התיסדות ישיבת וואלאזין ה' נעתק מיד ליד מאנשי הסגולה כחפץ עתיק מאד נעלה והנני מביא בזה מכתבו זה אות באות, ביד עם כתב יושר מהגאון שר וגדול בישראל מוהר"ר יהושע צייטליש זללה"ה ודברי שלום ואמת מגדולי תורה יראה וגדיבי עם ישראל שבוילנא זכרונם לברכה.

מכתב מכבוד רבנו ר' חיים וואלאזינער זצוקלל"ה.

שלום רב לאהבי התורה, מהם מפשי התורה דרכי ועמקי ומחזיקי בדקי ימהם תומכי ומחזיקים לומדי כל חד לפום חרפי על פום רבנן דמאשרי אורחי איש איש כברכתו יברכהו ד' וישמרהו.

הי מקום (מקמא) דאפתח ידי נטפו מר מרתען שפונתי ומרתיע כולא גופא, ומזדעזע אנכי אנה אני בא ומה אני ומי אנכי כי אשים ראשי לבוא בתוכחות לאחבי עם ד' אלה, וחמה אני על עצמי אם אני כדאי שישמע תוכחתי, כי ידעתי חסרוני מול קטני בית ישראל שאני כדאי להיות דברי נשמעין ולא להנות ממני עצה ואמנם לא מפי עצמי אני אומר אלא שליחא דציבורא אני מרבים וכן שלמים אשר לבם דואג בקרבם ונאנחים ונאנקים על התורה שמשתכחת מישראל ואזלא ימדלדלא, וחלילה לנו לדבר על עם ד' כי באמת לא במרד ולא במעל ח' מתרחקים מן התורה, אבל יש שרוצים ללמוד ואין להם מלוא כף קמח ויש שיש להם וריצים ללמוד, אבל אין להם רב ללמוד דרכי העיון האמיתי, כי זה ימים רבים לישראל שהאנשים הגדולים בתורה כמדינתנו זאת כל אחד בונה לו חדרו לעצמו ואומר לעצמי אני מציל וכונס בדור שאין התורה חביבה על לומדיה. ועתה שמעתי אחרי קול רעש גדול האומרים שהגיעו ימים שהתורה חביבה על התלמידים ועם ב"י רעבים גם צמאים נפשם חשקה בתורת ה' וילך מחיל אל חיל לשמוע דברי ד' זו הלכה, אבל מעת שפסקו מלהחזיק ישיבות במדינה זו ויטאו כל מבקשי ה' ותורתו ית"ש נפוצים המה כצאן אשר אין להם רועה לרעות את עם ד' המתאווים ללין בעומקא של הלכה ואמיתה של תורה וזה ימים רבים שהאנשים הגדולים ביראת השם אשר בפקך הלז שמו פניהם עלי להיות מהמעוררים לדבר מצוה זו. אמנם אנא נפשי יודעת מיעוט ערכי כי לא הגעתי למדה זו לחיות דעתי ברכת בני עמנו, עפר אני תחת כפות רגלי עם ה' הקודש איך אנענע ראשי לקבל עטרה שאינה הולמת אותי להוכיח ברבים את עם ה' ב"ה, אבל בשוב שרעפי בכרבי יקד כיקיד אש בלבי בראותי שעכ"פ תפוג תורה ח' ואם החרש נחרש כעת בנדון הזה אשר רפו ידים מן התורה, יכול להיות שברבות הימים יהיו אחבי בלי מורה, כ"א אין גדיים אין תיישים ודלתות בהמ"ד ינעלו ח' לא יכולתי להתאפק עוד לקול הנצבים עלי לאמר קום נא ועורר לבב סהורי לב ולא רציתי לעבור עוד על דברי חברי המפצירים בי בזה, וסבותי את לבי שלא לדחות עוד את דבריהם הנאמרים באמת מקירות לבבם, ואף גם זאת רק כדאמרי אנשי כמשרת קטן הסורא לבהכ"נ, כן עתה באתי לקרוא ולעורר לבב אחבי הנאהבים והנעימים וישמעו אל האמת לכל אשר יקראוהו באמת ואתם הדבקים בה' ובתורתו ית"ש, מאמינים בני מאמינים, כי תוה"ק היות נפשותינו והעולם משותת על הכל פינו והגיונינו בה, ובפרט מעת שגלינו מארצינו ואבדנו כל טיב אין לנו שיוך רק למוד התורה ואין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות וכו' ואיך לא נבוש בראותינו כי תורת ה' נתונה בעפר ויושלך אמת ארצה, הבן הקב"ה בוכה בכל יום ויום על עזבונו את תורתו ית"ש אוי לו לבן המוריד עליו דמעות אביו בכל יום, ואף כי אבינו שבשמים ית"ש לעד, אשר הראה לנו אהבתו הנפלאה והנחיל לנו חמדתו הגנוזה אשר הוא ית"ש משתעשע בה בכל יום, ואיך נקשה ערפנו ונחליף שעשועים בבכי ח' כי הקב"ה בוכה

בכל יום על כל מי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק.
והנה כל העדה כולם קדושים ומאמינים כי לא נברא האדם אלא עבור תכליתו למען להיות לו חלק לעוה"ב, וימס לבבנו בזכרנו אשר חז"ל גמרו אומר פרק חלק ד' צ"ט שכל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו נאמר כי דבר ד' בזה וכן הוא בשו"ע יו"ד ס"ס רמ"ו והנה סיפא דהאי קרא היכרת תכרת וכו' והיינו תכרת בעוה"ז תכרת בעוה"ב כדדרשינן התם בהאי קרא וילפינן מינה על כל האפקורסין ומגלים פנים שאין להם חלק לעוה"ב, וכן אלה מנה הר"ר חיים ויטאל בספר שערי הקדושה שער ח' חלק ב' בין התחתונות שאע"פ שיש בידם כל המע"ט אין להם חלק לעוה"ב אם אפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק.

אוי לנו מיום הדין על בטולה של תורה! אי קזאת נברא עוה"ב ביד מפני שצדיקים מועטים אבל קרא כתיב ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ היינו שנוכה כלנו לתשובה שלמה, ובתחלת ברכות התשובה תקנו לנו אכה"ג השיבנו אבינו לתורתך קרבנו מלכנו וכו' דמאן דקריב לאורייתא קריב לקוב"ה ומאן דרחיק וכו'.

אחינו ב"י אולי הגיעה השעה לגדור הפרצה הזאת ונשוב להחזיק בתורת ד' בכל כחינו, ומי ומי המתנדבים ללמד את התלמידים ומי ומי המתנדבים להיות תומכי דאורייתא במאודם כל הקרוב הקרוב לתורת ה' יחיו חיי עולם, כי בצל הכסף בצל החכמה תחי' את בעלי' ואני ראשון בין המתנדבים בלוי' להיות בין המלמדים ובחסד ה' הרועה אותי מעודי בהרווחה בו בטחתי ובו חסיתי שימציא לי ברווח אל הספקת התלמידים כפי המצטרך להם. והנה ידעתי שלא זכיתי למדת ענוה אמנם דינא דגמרא בירושלמי סוף שביעית ומובא גם בהרא"ש שם שמי שאינו בקי רק במס' אחת וראה שנוהגין בו כבוד יותר מזה מחויב הוא להודיע האמת ואנכי שמעתי שנקרא עלי שם רבינו הגדול מרבן שמו בכל תפוצות ישראל מרנא ורבנא קדוש ישראל ואורו הגאון מוהר"ר אלי' נ"ע חסיד מחילנא. וזכיתי להקרא בשמו הטוב עלי לאמר שאני תלמידו, וראיתי חחובה לעצמי להודיע בישראל נאמנה שחלילה לי לפגום בכבודו הרב רבינו הגדול והקדוש נ"ע להקרא שמי עליו וידעתי נאמנה שכל האומר כן אינו אלא טועה גמור כי הג' נ"ע משנתו סדורה לו להלכה ברורה לו בכל התורה כולה בלא שום ספיקא, גמיר במקרא במשנה בש"ס בבלי וירושלמי ומכילתא ספרא וספרי ותוספתא מדרשים וזוהרים וכל דברי תנאים ואמוראים הנמצאים בכולם זכה להיות חלקו בהם והכריע בין הספיקות המתילדים בדבריהם ולחדש בהם דברים להיות שומע ומוסיף בהם תילי תילים של הלכות ואגדות ומדרשים ורזי דרוין, ואיך אשים פני כחלמיש ולא אבוש להקרא בשם תלמידו אחר שלא זכיתי לקבל מהודו אפי' מקצת ואם גם במס' אחת לא זכיתי להיות בידי הלכה ברורה. כי הספיקות מרובין והכרעות מועטין. ובקצת הימים אשר זכיתי לשמש אותו לא זכיתי ממנו אלא לידע צורתא דשמעתא אחר היגיעה, וע"ז ברית כרותה בכל אתר כהבטחת רז"ל יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, וגם ליגיעת רבינו הגדול נ"ע לא זכיתי כי לא יושג ולא ישוער ולא יאומן יגיעת הרב הג' נ"ע, ומי שלא ראה גודל יגיעתו על דקדוק ודקדוק מן התורה עד שעמד להשיגה על בורי'. ואחר הוציע הדברים והאמת כל רואה יראה כי אינני קורא לחכמים הגדולים בישראל אלא בי לחפות

פי אליהם כי אם לצעירי צאן קדשים אשר אולי לא טעמו כלל טעם מתיקות עמקות התורה לאמיתה, אליהם פי קראתי לפנות אף אלי אולי כדאי במימי מי מערה להרוות צמאים ולפקות עיניהם להורות להם הדרך אשר ילכו בה, כי אבין לפי שכלי ויגיעתי לקלוט את הסולת מלא קומצי או לחם מלא חפני ובמיעוט הזמן אשר החלתי נאספו אלי מעט צאן קדשים שבח לית"ש שנכנס טעם התורה ברובם ככלם וקבלו עליהם עול תורה באמת ב"ה ואחרי אשר מלאני לבי לקפוץ בראש להתנדב להיות בין המלמדים וכמוני יעשו נא שאר אנשים אשר כגילי, ואף כי הגדולים ממני ישאו קו"ח בעצמם ואשרי הגדולים שנשמעים לקטנים.

ואתם ב"י זרע קדושים ברוכי ה' קבלו נא האמת ממי שאמרו וסופו אף האמת היקר מכל שלא להניח חיי עולם הנטועים בתימכי כף החיים הנטועים בלב ימים אשר אם יחזיק בו האדם יעל מן המים הגדולים ואם יניח ידו מלהחזיק בו ח"ו ישטפוהו המים הגדולים ויאבדוהו לנצה ח"ו הנמצא בעולם מי שיניח ידו מלהחזיק בו, כולנו אנחנו ב"י אין אנו נקראים חיים אלא בהחזיקנו בעץ החיים אם המלומדים המקבלים עליהם עול התורה באמת כשור לעול וכחמור למשא אם המחזיקים וחומכים מזה ומזה עמוד התורה שנתרופף אשר עליהם נאמר ברוך אשר יקים את ד"ת הזאת וחכמים ותימכיה מאושרים יחיו בשלום בחיים הנצחיים יברוכים הם להש"י בבואם ובצאתם בברכת זבולון המוקדם לברכת ישכר ואלו ואלו ידבקו בהאל חיים ואליהם תבוא ברכת טוב כפי מעלליהם יאכלו בעה"ב ויחדנו יצדקו לחזות בנועם ה', אלו בצדקה יחזו פני ית"ש ואלו בהקיץ ישבעו בשובע פני ית"ש כי אנו אין לנו חיים אלא ע"י המשתמשים באור התורה, וע"י המחזיקין ונדבקים בה' אך חזקו ונחזקה איש את רעהו ויקוים בנו מקרא שכתוב גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם במהרה בימינו אמן וכי"ר. הנה דברי הקורא ברוב הבושה מדבר בגודל הכנעה לפני עם ה' ואין אני מאמין בעצמי שיגולגל זכות בזה ע"י אמנם אינני מתיאש מזכות הרבים אשען בהכסחת ית"ש כי לא תשכח תורת [ה'] מפי זרע אמת. יום א' עשרת ימי תשובה תקס"ג לפ"ק פה וואלאזין. נאם חיים ב"א א"א מיהר"ר יצחק וצלה"ה.

כתב ישרי, מהגאון שר יגדיל בישראל מוהר"ר יהושע צייטליש [כ"ז] זללה"ה, דברר שלום אמת מנגיד ותומכי וילגא. והיא הוספה למכתבו של מרן ר"ח וואלאזינער זללה"ה.

דברים הללו שיצאו מפי קדוש של רב חביבי במורשי לבבי הגאון המפורסם בדירו מוהר"ח ב"ר אב"ד דק"ק וואלאזין ראויים למי שאכרם, ואלמלא לא נכתבו ראויים המה להשמך ולהזהר מהם. יכל מי שנגעה יראת הש"ת בלבבו, יבין וישכיל מעצמו בכמות ואיכות הדבר הגדיל הזה יהליאי שירותם מן השמים וסיעתא דשמיא יהי שיוגמר הדבר וירבה ויפרוץ ויהי זכות גדול לדיר ועץ חיים למחזיקים ולאפוסי גברא קאחינא במטותא רבא. לעורר לב נדיבי עמנו ב"י שאיש את רעהו יחזק ולא יתרשל בדבר ח"י, להוציא האור אל הפועל, שיהא פיתם מצוי לעוסקי בתורת ד' וישוכל להתקיים התורה בלמיד הרבים ומחמת שבטת אני למאד שהדבר מובן מעצמו אקצר ובאתי ע"ה. הכ"ד המעתיק

י ה ו ש ע באו"א מו"ה צבי הירש זללה"ה צייטליש.

ראינו כי רבים וכן שלמים נתקבצו אל מלאכת הקדש, ללמד תורה ימים ולילה ולחטות בצל אילנא רבא ה"ה הרב הגאון הג' המפורסם ב"י ע"ה פ"ה בקש"ה מרנא ירבנא מוהר"ר חיים ב"י אב"ד דק"ק וואלאזין יצ"ו וכבר תמכנו בידיו להיות תמכין לאורייתא לחזק בידיו במדינתנו, יעתה בראיתנו כי חפץ ד' בידו הצליח ושכיחי נכנסין יום יום אליו ידרסון לזאת מודיעים אנחנו לחיובים כי כן דרכת של תורה ממרחק תביא לחמה, ועלינו להודות שנעשה בימינו הדבר הגדיל היה. בדור יתמי דיתמי מייסדי יאנן מאכא

ואתון מהתם נבואה ונחזק ידם ולא נתרשל ח"ו וזכות התורה יעמוד לנו ולזרענו עד עולם כי נעשה הטוב והישר בעיני ד' ולהחזיק עמוד התורה שנתרופף ויזכנו ד' להגדיל תורה ולהאדירה באנו עה"ח יום ו' עש"ק סיו לחודש אייר תקס"ד פה ווילנא.

ונאם חנוך זונדיל בהרב המאוה"ג מוהר"ר יצחק זללה"ה
ונאם חיים בהרב מוהר"ר פרץ זללה"ה מטשעכנאוועזע
ונאם אברהם אבלי בלא"א הרב המאוה"ג מוהר"ר
שלמה גי"ו

ונאם שמואל במוהר"ר חיים זללה"ה
ונאם משולם זלמן בא"א מוהר"ר יעקב אורי
זללה"ה

ונאם שמואל בלא"א מוהר"ר ישראל חיים יצ"ו

ונאם שמואל בלא"א מוהר"ר דוד.

* *

*

בנוגע לתלמידי הישיבה, מלבד ההשפעה הרוחנית ברוממות התורה, פעלה ווא" לאזי פעולה שני, גם בחומריות, כי בשביל גודל העניות אז בעמנו בכלל, ולחץ לומדי התורה בפרט ר'ל, שהי' בקימים את התורה כמאמרם ז"ל; כך היא דרכה של תורה, בחיי צער, עד שבבחרותם בלמדם בישיבות הקטנות בעריהם, היו נקראים בשם: „בחורים עניים“ שאכלו ארוחתם בבית איש יומו, ומובן שחיים כאלו להיות סמוך אצל שלחן בעל הבית, השפיעו על בן הישיבה לרעה, והשפיל את כבוד התורה ולומדיה, ולכן ביטלו את המנהג הזה בוואלאזין והתלמידים קבלו מה שקוראים עכשיו קצבה או חלוקה! כל תלמיד קבל מקופת הישיבה איזה סך מסוים לפרנסתו, ונעשה עומד ברשות עצמו, גם מקום לדון שכר לו כל תלמיד בפני עצמו ושלם מכסף התמיכה שקבל מהישיבה. כל בן ישיבה חדל להיות תלוי בחסד של בעל הבית, ואדרבה בעלי הבתים נצטרכו לבני הישיבה, כלומר שכמה מהם התפרנסו מבני הישיבה משכר אכסניות וארוחתם, והתחילו לנהוג בהם כבוד. איזו בני ישיבה שכרו לפעמים חדר אחד, ונתקשרו זה לזה, ואהבה וחיבה שררה ביניהם הן בלמודם והן בהנהגתם המוסרית, וישיבת וואלאזין נחשבה אז כעין בית מדרש גבוה ללמודי קדש. תלמיד וואלאזין הי' חטיבה מיוחדת בעולם הישיבות, הוא הי' סלתה ושמנה של חכיריו בני הישיבות. הגבירים הגדולים חובבי תורה בחרו להם חתנים לבנותיהם מישיבה זו. קשה לתאר את החבה הגדולה והאהבה מבני הישיבה למקום תורה זה, שממש נקשרה נפשם בוואלאזין, ולא זזו רבים מהישיבה גם בימי חג ומועד. נעים הי' לתלמידים לשבת בימים האלה עם רבותיהם וחבריהם, ולא רצו לעזוב את הישיבה אפילו כדי לשוב להוריהם בימי שמחה ומקרא קדש.

התלמידים היותר מצוינים זכו להיות למאורות הגולה בישראל, אשר מימיהם אָנו שותים כיום הזה, וכל תלמיד שזכה לקלוט את רוח וואלאזין הי' ניכר בו שָׁאָר רוח, ואפילו בהיות התלמיד אח"כ לסוחר, נחה עליו רוח השפעת וואלאזין.

1234567 n"ח

* *

*

מנהג ידוע בקהלות ישראל, שבימי הפורים מתחפשים איזה אנשים בבגדי שר צבא ומסבבים על בתי בעלי הכתים לשחק כמו שמשחקים בתיאטרון, והמשחק הזה נקרא „משחק-פורים“. גם כמה בע"ב חשובים התחפשו אז באפר מסכות וסבבו בעיר כדי לאסוף נדבות בשביל עניים הגונים. גם בוואלאזין נהגו תלמידי הישיבה בהסכם גאוני מנהלי הישיבה לעשות כעין משחק בקדושה. בשני ימי ה פור עשו הלולא רבתא ואז „הסירו“ את הרב

ואת ראשי הישיבות וההנהלה ממשמרתם, ובחרו תחתיהם חדשים, מנהלים זמניים, מתלמידי הישיבה. למשרת הרב כמוכן בחרו מבחורי התלמידים, והקפידו דוקא שיהי' הרב החדש גם נואם מצוין שידע להשכיל לדרוש בסגנון סתירי תלמודי חריף ושנון בחדודים ומכתמים (וויצן) כראוי לסדר היום של פורים, ושיוכל באופן סתירי לבקר את הנהגת הנהלת הישיבה במכתמים חריפים נעימים ושנונים...

ראש הועד מסר ל"תלמיד הנבחר" את כתב הרבנות הזמני, שהי' ג"כ מסודר לרוח היום באופן סתירי והומאריסטי. כה השתעשו בדרשות כאלו בהמון חוגג בשמחת הפורים ביחד עם הרב ^{ואת ההנהלה} שהיו שבעי' רצון לשמע הגיוני תלמידי הישיבה, רחשי לבותיהם, הטענות והתביעות הצידקות, וההערות על כמה מגרעות ותקונים הראויים לתשומת לב, אשר בכל ימות השנה לא העיז שום תלמיד לפצות פה בכל אלה, ובהלולא הזאת, בשמחת הפור שהחובה לקיים, עד דלא ידעי, הרשות לגלות כל מצפוני הלב, וע"כ היו גם הרה"ג שבעי' רצון מ"הדרשות" וגם נכנסה הבקורת עמוק אל לבם, לתקן החסרונות והמגרעות, אם אמנם נמצאו בישיבה, ולא הרגישו "המבקרים" אח"כ שום נגישות ורדיפות מצד הרה"ג כ"ל וכ"ל.

עודני זוכר בילדותי, כששבו כמה תלמידים להוריהם על ימי חג המצות, היו כמה נכבדים גדולי התורה והמעלה מתענגים לשמע מהם פרשת דרשת "הרב החדש באותו הפור", ומהם היו לפרקים, שהצטינו הרבנים החדשים בחידוד תלמודי סתירי ובקורת שנונה. ועם כל הסגולות שנאבדו בים הנשי, שלא נשארו מהן זכרון בהסתורי, איכל לאמר גם על זה: חבל על שלא נרשמו בעתם ולא נשארו מהם זכרון בספר להוכיח, שבין תלמידי וואלאזין היו מומחים מצוינים גם לאומנות זו, הנקראת סאטירה והימארעסקע.

מי

האסיפה ע"י השוע שמואל פאליאקאוו.

בשנת תרמ"ה התעורר השוע האדיר מר שמואל פאליאקאוו ויקרא אספת רבנים לפטרבורג. מר פאליאקאוו לא הודיע לרבנים מטרת האספה, אבל כמה מהרבנים סמכו א"ע על החזקה שבודאי רצינו של מר פאליאקאוו לדון ע"ד הועד של הגראף פאהלן, שישב אז בפטרבורג, ודן ע"ד השאלה הכללית של היהודים, ובודאי רוצה הוא להחיעץ עם הרבנים בכמה שאלות הנוגעות לפתרון שאלת היהודים, לכן הזדרזו הרבנים לנסוע. רק כבוד האחים השועים הגבירים המהוללים לדבר ה' ר' מאיר ור' ליב פרידלאנד ז"ל המה חשדו את פאליאקאוו, וחששו שמא כונתו לקרא אספה כדי לגשם את מחשבותיו לפי הלך רוחו...

מצד אחד ישרה בעיניהם הכנוס לצדיקים הנאה להם ונאה לעולם, ומה גם בשעה שיתכנסו ברשיון הממשלה, שזה הי' חזון יקר בימים ההם, ומצד השני פחדו וחששו מאד מהשפעת פאליאקאוו וחביריו שלא יכפה על הרבנים הר כגיגית... לכן מצאו לנכון להגדיל ולהרבות את מספר הרבנים הקרואים, כדי שבשעה שיהי' מספרם מרובה, תגדל כחם ותחזקנה ידיהם לעמוד ברוח כביר ובאומץ הלב נגד ההצעות הזרות של מר פאליאקאוו. שע"כ קראו במפגיע גם מצדם לכמה מגדולי הרבנים שיבואו לאסיפה.